

*Ольга Кучма,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
професор кафедри трудового права
та права соціального забезпечення*

До питання про трудові відносини та соціальне забезпечення під час воєнного стану

З 24 лютого 2022 року в Україні запроваджено воєнний стан. Вимушена зміна усталеного способу життя українців через військову агресію північного сусіда спонукала законодавців змінити умови правового регулювання на час дії воєнного стану. Не винятком стали і зміни у трудовому законодавстві та соціальному забезпеченні.

Через бойові дії на значній частині України порушена нормальна діяльність бізнесу, що ускладнює дотримання роботодавцями гарантій, визначених у трудовому законодавстві для працівників. Проте, складнощі у воєнний час є і у працівників, як і необхідність забезпечити базові потреби, незалежно від того мирний чи воєнний час.

Кабінет Міністрів України прийняв постанови, якими встановлено разову виплату для певних категорій одержувачів (6500 грн.), виплату допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам (для осіб з інвалідністю та дітей 3000 грн., для інших осіб 2000 грн.). Також затверджено Порядок надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні. І хоча дана компенсація передбачена для роботодавця, але вона опосередковано підтримує і внутрішньо переміщену особу, створюючи для неї сприятливіший клімат при працевлаштуванні.

Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» передбачені певні обмеження трудових прав працівників на період дії воєнного стану (щодо зміни істотних умов праці, робочого часу, часу відпочинку,

оплати праці та ін.). Важливо, щоб роботодавці при застосуванні даного закону не зловживали правом.

Також важливо, яким буде механізм реалізації певних норм. Наприклад, згаданим законом передбачено можливість призупиняти трудовий договір (як з ініціативи працівника, так і з ініціативи роботодавця). При цьому, виходячи з норм згаданого закону та Коментаря Мінекономіки до даного закону [1], за час призупинення трудового договору працівнику нараховується заробітна плата, також нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; відшкодування працівнику невикраденої заробітної плати, інших компенсаційних і гарантійних виплат за час призупинення трудового договору, а також відшкодування ЄСВ буде покладено на державу, що здійснює військову агресію проти України.

Важливо, щоб при розробці механізму стягнення коштів із держави-агресора було враховано те, що захист інтересів працівників, роботодавця, соціальних фондів (адже недоотримання фондами ЄСВ із невикрадених заробітних плат за час призупинення трудового договору створює ще більший дефіцит їх бюджетів) буде ефективнішим, якщо буде централізовано подано вимоги, (наприклад, кожен роботодавець надає інформацію про призупинені трудові договори, нараховані заробітні плати, ЄСВ), з чого і формується узагальнена вимога про такі збитки, які заподіяні державою-агресором. Адже окремо кожному працівнику буде складно отримати відшкодування, а нарахований за кожного працівника ЄСВ повинні отримати соціальні фонди. І, оскільки процедура фактичного отримання відшкодування від держави-агресора займе певний час, а несплата ЄСВ за час призупинення трудового договору може стати приводом до дискусії про те, чи буде час призупинення трудового договору зараховано до страхового стажу до надходження відшкодування від держави-агресора, **необхідно у законодавстві, зокрема, у Законах України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування», передбачити, що час призупинення трудового договору зараховується до**

страхового стажу, незалежно від того коли від держави-агресора надійде відшкодування.

Також потребує перегляду поняття «дитина війни» та внесення відповідних змін до Закону України «Про соціальний захист дітей війни».

На сьогодні, законодавець визначає дитиною війни особу, яка є громадянином України та якій на час закінчення (2 вересня 1945 року) Другої світової війни було менше 18 років. Даний закон надає визначення та передбачає пільги і інші умови особам, які були дітьми під час Другої світової війни. Навряд чи хто заперечить, що у 2022 році діти, які, зокрема, перебували у зонах бойових дій на території України не мають відношення до нинішньої війни. Тому даний закон потребує перегляду з врахуванням подій, які в Україні відбуваються з 2014 року.

Любіть Україну, як сонце, любіть,
як вітер, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
Любіть у годину негоди.
(Володимир Сосюра)

Список використаних джерел:

1. Коментар Мінекономіки до Закону України від 15 березня 2022 р. №2136-IX «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану». 23.03.2022 / Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=7ca63edc-a033-4a4e-a29b-9157cb5a69a2&title=KomentarMinekonomikiDoZakonuUkrainiVid15-Bereznia2022-R-2136-ikhproOrganizatsiiuTrudovikhVidnosinVUmovakhVonnogoStanu> (дата звернення 14.04.2022)